

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

14 Vtrùm ratione carentiæ pecuniæ, seu obligationis non repetendi ante certum tempus, poßit aliquid exigi: vt si mutuem tibi 1000. aureos ad vnum annum, priuans me non restituerit, aliquid soluat in ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

domum, vestem, possum aliquid exigere ratione periculi quod tua causa subeo, si prudenter metuo ne apud te res pereat, vel deterior efficiatur; ut quia te noui negligentem aut non probam fidei: (quod etiam Sotus fatetur) ergo etiam quando mutuo pecuniam. Nec satisfacit quod ait Sotus, esse discrimen, quod ibi non transferatur dominium, hic vero transferatur: hoc enim parum ad rem facit. nam sicut tu obligaris reddere locatum & commodatum, ita etiam totum mutuum; & sicut meares tibi locata, est in periculo, ita summa mihi debita, est in periculo.

Quintò, Mutuator potest exigere ut mutuarius ei caueat, dato fideiussore aut pignore: ergo potest etiam ipse aliquid accipere cum periculum fideiussoris subit.

112 *Tria requiruntur.* Notandum tamen, ut hoc iuste fiat, tria requiruntur. Primò, ut non cogas mutuarium ut te adhibeat loco fideiussoris, sed liberum ei facias pignore vel fideiussore cauere: quia obligatio illa, quod teneatur te loco fideiussoris accipere potius quam alium, est onus quoddam pecuniæ æstimabile. Itaque non potes id ei imponere, nisi forte ratione lucri cessantis, ut sic illud compenses.

113 Secundò, ut non plus exigas ratione huius periculi, quam ipse alteri velles dare pro talis periculi redemptione, si pecuniam tuam in illud conlicere cogereris. hoc enim est signum, te iustam æstimationem non excedere.

Tertiò, ut sit verum periculum, ex quo probabiliter timeatur incommodum. Nec refert, etsi postea forte damnum nullum euenerit: quia non pro ipso damno futuro, sed pro periculo damni pactus es.

114 *Obiectio.* Sed contra obicitur ex Nauarro, Primò, Quòd hæc sententia sit contra communem sententiam Theologorum & Canonistarum.

Respondeo, Est contra communem sententiam, licitum esse cogere mutuarium ut utatur mutuante loco fideiussoris; non autem inire cum illo talem contractum, si sponte consentiat.

115 *Cap. Inciuitate.* Secundò, Ecclesia, inquit, determinauit contrarium, cap. In ciuitate, de Usuris, ex quo colligere licet, Ecclesiam determinasse, talia pericula non esse considerabilia.

Respondeo, Falli Nauarrum; nam in illo cap. nihil aliud definitur ab Alexandro III. quam ratione solutionis dilata non licere merces plus vendere, quam modò valeant; nisi dubium sit, illas plus minùsve tempore solutionis valituras.

Vbi aduerte, non damnari eum, qui plus exigit ratione periculi, cui fors per dilationem solutionis exponitur; de hoc enim nulla fit tibi mentio; imò tacite insinuat id esse licitum. si enim tibi ius est, rem quæ nunc valet 3. vendere 6. dilata solutione, quando dubium est, utrum ea tempore solutionis sit plus minùsve quam sex valitura, ut docet Pontifex; multò magis ius erit exigere aliquid supra rei presentem æstimationem, ratione periculi totius fortis. si enim illud licet quia exponis te periculo amissionis lucri; multò magis hoc licebit, cum te exponas periculo non minui vel ambigui lucelli, sed totius fortis amittendæ.

116 Tertiò, Ex cap. Nauiganti. 19. de Usuris, vbi Gregorius IX. sic ait: *Nauiganti vel eunti ad nauandas, certam mutans pecunie quantitatem, pro eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus.*

Respondeo, Vel Pontifex loquitur de eo, qui ita mutuat ut alterum cogat inire secum contractum præstandæ securitatis mercium aut pecuniæ: qui videlicet non vult mutuari, nisi alter alium contractum secum ineat, quo ipse certo precio in se periculum pecuniæ vel mercium recipiat; & hoc est illicitum, & ex parte usurarium, ut dictum est: quia hoc onus est pretio æstimabile, & fortè alia ratione, minore detrimento securitas præstari potuisset, dato pignore vel fideiussore. Ita docent Angelus & Silu. supra, & Ioann. Medina supra, ad 4. & alij DD. ferè omnes; vel certè solùm intendit damnare usuras centesimas, quæ in traiectione pecuniæ iure civili permittebantur; de quibus dubit. 4.

117 Quarta, Ex Soto, Quamuis, inquit, periculum, quod subis mutuando vel vendendo credito, sit pretio æstimabile; tamen non potes pro eo quiddam exigere, nisi inuoluntariè hoc patiaris. atqui is, qui se offert vel rogatus mutuat, non patitur hoc periculum inuoluntariè: ergo non potest quidquam pro eo exigere.

Respondeo, Ad hoc supra dub. 11. responsum est; nam eodem argumento probabat Sotus, non licere quiddam exigere pro lucro cessante, nisi inuoluntariè id patiaris. Dico igitur, verum non esse quod assumitur. si enim pretio æstimabile est exponere pecuniam tali periculo; nihil refert utrum voluntariè an inuoluntariè id facias, etsi enim dum res sponte offertur, eius pretium minuitur; (nam ut dici solet, *merces vltionæ vilescunt*) & ideo minùs exigere debeas dum te loco fideiussoris offers, quam si ad hoc rogatus esses; tamen iudicio prudentis, spectatis circumstantiis, hoc officium meretur mercedem.

Quintò, Si possit aliquid exigi ratione merus & periculi; is, qui magis est metuculosus, possit plus exigere; quod est absurdum.

118 Respondeo, Metus debet niti iusta ratione; debet enim esse verum periculum, ob quod prudenter metuitur. vel tale, ut ipsemet libenter tantum illud redimeret, si cogere subire.

DVBITATIO XIV.

Utrum ratione carentiæ pecuniæ, seu obligationis non repetendi ante certum tempus, possit aliquid exigi: ut si mutuem tibi 1000. aureos ad unum annum, priuans me non solum pecunia, sed etiam facultate repetendi per tantum tempus.

119 *Quorumdam sententia.* Vidam, ut refert Molina disput. 308. putant hoc titulo posse aliquid exigi, in qua sententia videtur esse Ioannes Medina C. de restitut. q. 32. §. Inde inferitur. vbi dicit: *Inde inferitur, posse mutuantem aliquid supra sortem recipere sine vitio usuræ aut iniustitiæ: ratione grauamini, quod ex carentiâ mutuatæ pecuniæ patitur; si inde non daretur occasio infamie aut scandali: quia ob illam causam licitè est vendenti, supra iustam pretium accipere.* hæc ille. Quæ sententia probari potest Primò, Quia fideiubere alterius nomine ad unum annum pro tanta summa, est pretio æstimabile, etiam si nullum sit periculum in debitore: ergo etiam mutuarè cum

eum obligatione non repetendi. consequentia probatur, quia hoc est difficilius quam illud. plures enim inuenias, qui nomine tuo fideiubeant pro tanta summa, quam tibi velint ad tantum tempus mutuare, vt experientia constat. & ratio est; quia qui fideiubet in hoc casu, moraliter certus est se nullam pecuniam numeraturam; & si fortasse contigerit eam esse numerandam, certus est se eam recuperaturum: imò potest eam statim repetere, & omne interesse. qui verò mutat, iam re ipsa numerat, & quidquid euenierit, non potest ante annum repetere. si quoque interim ei obuenierit interesse, non compenlabitur, nisi expressè de eo fuerit conuentum.

Secundò, Licetum est aliquid exigere pro obligatione mutuandi 1000. suscepra per vnum annum: ergo etiam pro obligatione non repetendi pecuniam mutuam tanto tempore.

120 *Solutio quorumdam.* Dices, Esse disparem rationem: nam omnis obligatio est pretio aestimabilis. vnde licet aliquid stipulari pro fideiussione & obligatione mutuandi, quamuis nihil sit periculi vel damni in illis. at verò quòd quis non possit mutatam pecuniam repetere ante annum elapsum, non est obligatio aliqua, sed liberalis concessio suæ pecuniæ, (sicut fit in donatione, vbi donator nullam subit obligationem) quæ satis compenlabitur redditione æquivalentis in fine anni.

121 *Resolutio.* Sed contra Primò, Non solum dantur obligationes ad actus positivos, sed etiam ad priuationes actuum. sicut enim me obligo ad aliquid faciendum, ita etiam me possum obligare ad non faciendum: vt si promittam alicui non vti via vel actu per agrum ipsius, non vtgere solutionem ante certum tempus, non vocare in Ius, non egredi vrbe; in quibus constat induci veram obligationem ad aliquid non faciendum: contra quam si fecero, ius alterius violabo, & tenebor de damno secuto. Nec refert, quòd is qui donat, nullam dicatur subire obligationem; quia plus oneris subit, quam si obligationem solum aliquam susciperet; cum rem penitus à se alienet, non retento iure repetendi; quod omne est pretio aestimabile.

122 Secundò, Etiam si concederetur, non dici obligationem, tamen negari non potest, quia sit onus quoddam indebitum; tale autem onus subire, est pretio aestimabile. sicut enim fieri potest, vt is qui fideiubet pro eo qui maximè est soluendo, incommodum aliquod subeat; ita etiam fieri potest, vt is qui mutat cum tali onere, incommodum aliquod inde reportet, etiam si modò non appareat; vt experientia docet. sæpe enim fit vt qui diuissimi videntur, non sint; vel si sint, repente fiant pauperes, & non sint soluendo per infortunium, vel occultam calumniam, vt sæpe fit in magnis emporiis.

123 *Carentia pecuniæ an possit pretium imponi.* Tertio, Probatur hæc sententia; quia sicut aliis rebus & oneribus potest aliquod pretium imponi; ita etiam oneri carendi sua pecunia tanto vel tanto tempore. cum enim pecunia sit instrumentum negotiandi, & priuare se instrumento suæ artis sit pecunia aestimabile; cur non etiam mercatores poterunt carentiæ pecuniæ pretium aliquod communi consensu imponere; præsertim si ratio boni communis id postulet: Quòd autem bonum commune postulet vt id faciant, probatur; quia cum plurimi pecunia præsentem egeant, nec facile possit inueniri qui gratis mutuare ve-

lit, (partim ratione periculi fortis, vel difficultatis in ea recuperanda; partim ne priuete se commoditate variis modis negotiandi, maximè per cambia quæ hoc tempore vigent) ratio postulabat, vt mercatores communi consensu constituerent veluti certa pretia carentiæ pecuniæ, spectatis omnibus illis circumstantiis; ex quibus ea carentia posset pro tempore plus vel minoris aestimari; idque vt passim omnibus constaret quanti pecunia haberi possit, & ne singuli pro suo arbitrato suum interesse, suæque incommoda, cum magno mutuatoriorum damno taxare possent. Et hic videtur esse vsus Bursæ seu Petiflylij Antuerpiensis, quòd mercatores quotidie conueniunt, & habita ratione copiarum vel inopiarum pecuniæ, multitudinis cambiorum, mercimoniorum, omniumque lucrandi rationum, (in quibus opus est pecunia præsentem) statuunt tum per se, tum per suos proxenetas pretium carentiæ pecuniæ, quòd mercatores mutuantes, pro eo quòd tanto tempore sua pecunia careant, nec ante terminum constitutum liceat repetere, possint exigere. Hoc pretium interdum est sex pro 100. in annum; aliquando 7. 8. 9. 10. 11. 12. amplius quam 12. vetantur exigere constitutione Caroli V. edita Bruxellæ anno 1540. 4. Octob. quæ habetur pag. 767. diuersarum ordinat. vbi si amplius exigatur, declaratur vsurarium. Porro hoc pretium videtur posse ibidem exigere quiuis mercator, etiam si nullum ei lucrum cesset. Primò, Quia est iustum pretium carentiæ pecuniæ inter mercatores. nam iustum pretium rei vel oneris in aliqua communitate, est; quod bona fide, causa boni communis, ab illa communitate, spectatis omnibus circumstantiis, imponitur. atque hoc pretium sic imponitur: ergo est iustum. Secundò, Quando alicui rei vel obligationi ob iustas causas, quæ communiter adfunt, est pretium impositum, possum illud exigere, etiam si mihi talis obligatio non sit oneri, imò etiam si sit commoda; eò quòd communiter tanti aestimetur: ergo etiam si ex carentia pecuniæ per annum, non cesset mihi lucrum, nec sit periculum fortis; tamen quia huic carentiæ ob iustas causas tale pretium est impositum, possum illud exigere sicut ceteri: sicut pro fideiussione possum exigere pretium communiter taxatum, si quod sit, etiam nullum mihi sit periculum, imò etiam si mihi sit per commoda: cum tamen fideiussio potissimum ex periculo incommodi aestimetur.

124

125 Hæ rationes videri possint alicui probabiles, potissimum tertia; & iuxta eas consuetudo Bursæ Antuerpiensis excusabilis; quam præstaret seruari, quam illam quæ modò introducta est: quæ multi nolunt cuiquam mutuare secundum morem Bursæ, sed tantum dare ad cambium. vnde fit vt qui mutuando solum lucrarentur 7. 8. vel 10. in 100. facile extorqueant 20. vel 30. in 100. per varia cambia & recambia intra vnum annum.

126 Nihilominus sentio non esse tam laxas habendas mercatoribus dandas; nec illis concedendum vt quidquam supra sortem exigant, si illis ex carentia pecuniæ nullum lucrum cessat, nullum periculum impendit, nullum incommodum metuit. Primò, Quia sententia illa videtur noua, nec illam apud Auctores reperio: ac proinde in re morali tanti momenti non facile admittenda. Deinde quia carentia pecuniæ & obligatio non repetendi ante aliquod tempus, est quid intrinsecum

127

rationi

rationi mutui: (alioquin mutuum non differret à precario) vnde si mutuum debet gratis fieri (vt constat ex supradictis) nihil pro hac carentia vel obligatione petendum est.

Ex hoc fundamento elicienda est responsio ad 1. & 2. argumentum.

Ad Tertium responderi potest, tale pretium imponi à mercatoribus non posse; quia carentia pecuniæ non est pretio æstimabilis, nisi ratione alicuius incommodi vel periculi coniuncti.

DUBITATIO XV.

Vtrum in mutuo pœna conuentionalis locum habeat; siue, Vtrum licitum sit pacisci, vt mutuatarius, si ad terminum statutum non restituerit, aliquid soluat in pœnam suæ moræ ultra sortem.

128 **R**espondeo, Id esse licitum. Ita Scotus d. 15. q. 2. & ex Scoto Gabriel q. 11. art. 1. columna 4. Siluester, Usura 1. num. 28. Ioannes Medina q. 3. de Usura. §. Quarta causa & Nauarr. cap. 17. n. 215. & alij. Ratio est, quia debitor, qui est in mora, peccat contra iustitiam retinendo alienum seu alteri debitum; ac proinde dignus est pœna: ergo ex conuentione partium potest illi aliqua pœna constitui; sicut illi solet pœna imponi, qui à contractu rescilierit: & hæc pœna poterit exigi, etiam si mutuans nihil incommodi sit passus.

Pœna conuentionalis.

129 Dices, Nemo potest alteri imponere pœnam, quam teneatur subire, nisi Superior: ergo, &c.

Respondeo, Solus Superior potest inuitum obligare ad pœnam; sed priuatus potest alterum obligare consentientem; tunc enim ille per suum consensum seipsum obligat, sicut in aliis pactis.

130 *4. Conditiones requisitæ.*

1. Condicio, vt absit fraus usuraria.

Notandum tamen, hic requiri 4. condiciones. Prima est, Vt non fiat in fraudem usurarium, vt notant Scotus, Gabriel, & alij: vt si non cures vtrum soluat ante talem terminum, an non; sed vt possis lucrari ex mutuo, terminum illi cum pacto pœnali constituis, tunc enim non ex culpa, quæ nulla esset in non soluendo; sed ex vi mutui censeretur illud lucrum expectari. Eodem pertinet, si vt lucreris, breuem nimis terminum, intra quem scis illum soluere non posse, constituas. Necessè igitur est, vt dum mutuas, velis tibi ad talem terminum restitui, siue tua interfit siue non; & vt is iusta temporis intercapedine, vt intra eum soluere queat mutuatarius, distet, tunc enim non restituendo peccabit; ac proinde potes pacisci de pœna; vt si contra hanc tuam voluntatem restituere omiserit, eam teneatur soluere. quòd si constituta iam pœna, optes illam incurri, peccas contra charitatem, optando peccatum proximi ob tuum commodum; non tamen contra iustitiam; nec inde fit vt exactio pœnæ sit iniusta; (etsi contrarium sentire videatur Nauarrus supra) quia omissio solutionis non idèò desinit esse peccatum.

131 *2. Vt sit culpa.*

Secunda est, Vt debitor verè sit in culpa non soluendo. nam sine culpa non potest imponi pœna; siue ea sit iudicialis, quam Iudex imponit per sententiam; siue legalis, quæ lege est constituta; siue conuentionalis, quæ constituitur ex conuen-

tionè partium. vnde si factus sit impotens, non potest exigi, vt rectè notat Nauarrus supra. Pari modo si contractus, cui apposta est pœna, Iure sit irritus: quia absque peccato talis contractus potest non seruari. si tamen huiusmodi contractus iuramento esset confirmatus, pœna peti posset, quia tunc obligaret; ac proinde eius violatio esset peccatum, quod pœnam meretur.

132 *Si contractus irritus.*

Sed quid, si culpa sua factus sit quisquam impotens?

Resp. Si aduertit vel facilè aduertere potuit, ex negligentia vel actione sua culpabili securitatem impotentiam, tenebitur ad pœnam. ratio est, quia tunc non soluere est culpabile, volutum in causa culpabili: vnde meretur pœnam. vt si alea vel concessione decoxit rem familiarem. Secus si id ita factum sit, vt nullo modo aduertit.

Tertia est, Vt pœna sit moderata iuxta mensuram culpæ: quod etiam in pœna iudiciali & legali requiritur. quando enim pœna est immoderata, iniquè cogitur mutuatarius in eam consentire: ac proinde non potest peti, qua parte iustum modum excedit. Hinc pactum legis commissoriarum in pignoribus (id est, vt pignus sit creditoris, si certo tempore debitor non soluerit) est Iure prohibitum cap. Significante. 7. de pignoribus, & L. 1. & 3. C. de pactis pign. Hinc sequitur, si pars debiti soluta fuerit, non posse totam pœnam exigi, sed partem tantum; eam nimirum, quæ parti debiti proportionè respondeat.

133 *3. Vt sit pœna moderata.*

Quarta, Vt mora sit notabilis. non enim vnus diei, veleniam hebdomadæ interuallum ordinariè sufficiens dici debet ad pœnam incurrendam. hic tamen qualitas negotij & mos Prouinciæ spectandus est. Nam si concessum est spatium sufficiens, & intra illud solutio facta non sit, poterit peti, etiam si vel vnum diem excefferit, si Iuris rigore vti velit mutuator.

134 *4. Vt mora notabilis.*

Petes, Vtrum hæc pœna post moram sit debita in foro conscientie ante Iudicis sententiam?

Resp. Valdè probabile est, ante omnem sententiam deberi. Ita Siluester v. Pœna num. 14. & Couarr. in Epitome 4. Decret. p. 2. c. 6. §. 8. nu. 11. & alij. ratio est; quia deberetur ex vi pacti inter contrahentes initi, & sic communis sententia hominum eas accipit. vnde multum differt hæc pœna à pœna legali & iudiciali, quæ non debentur ante sententiam; quia non ex vi pacti & promissionis rei, sed Iudicis præcepto, delictum punientis.

135

Aduerte tamen, sicut legalis & iudicialis non debentur ante sententiam Iudicis, ita conuentionalis non debetur ante exactionem partis, quæ quam exactionem hic Iudicis vicem supplet: est enim nimis durum & moribus hominum non satis accommodatum, vt solutio debeatur ante exactionem: æquum verò, vt parte exigente; quia debetur ex pacto. quare sicut Iudici iubenti non licet resistere, ita neque parti exigenti pœnam conuentam, denegare, ita Couarr. loco citato, Molina disp. 97. & multi Iurisperiti.

136 *Non debetur ante exactionem.*

Dixi, esse valdè probabile; quia non est certum. Imò contrarium etiam probabile est, videlicet pœnam conuentionalem non esse necessariò soluendam in foro conscientie, antequam debitor illius per sententiam Iudicis cogatur, ita enim sentit Adrianus quòd lib. 6. art. 1. concl. 2. illatione 3. vbi generaliter docet, nullam pœnam esse soluendam ante

ante